

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce Davida Uhlíře a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové o ústavní stížnosti stěžovatelů 1) **I. K.**, 2) **M. P.**, 3) **L. K.**, 4) **M. P.**, 5) **T. P.**, 6) nezletilého **F. K.**, 7) nezletilé **N. K.**, zastoupených zákonnými zástupci [stěžovatelem 3) a stěžovatelkou 8)], 8) **L. K.**, 9) **F. K.**, 10) **M. K.**, 11) **B. K.**, a 12) **J. K.**, všech zastoupených JUDr. Petrem Šaštinským, advokátem se sídlem Gogolova 228/8, Praha 1 - Hradčany, proti usnesením Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 102/2021-1065, č. j. 5 To 103/2021-1072, č. j. 5 To 104/2021-1079, č. j. 5 To 105/2021-1086, č. j. 5 To 106/2021-1093, č. j. 5 To 107/2021-1100, č. j. 5 To 108/2021-1107, č. j. 5 To 109/2021-1114, č. j. 5 To 110/2021-1121, č. j. 5 To 111/2021-1128, č. j. 5 To 113/2021-1135 ze dne 11. října 2021 a č. j. 5 To 112/2021-1143 ze dne 10. listopadu 2021, za účasti **Krajského soudu v Brně**, jako účastníka řízení, takto:

I. Postupem porušujícím čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky bylo usneseními Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 102/2021-1065, č. j. 5 To 103/2021-1072, č. j. 5 To 104/2021-1079, č. j. 5 To 105/2021-1086, č. j. 5 To 106/2021-1093, č. j. 5 To 107/2021-1100, č. j. 5 To 108/2021-1107, č. j. 5 To 109/2021-1114, č. j. 5 To 110/2021-1121, č. j. 5 To 111/2021-1128, č. j. 5 To 113/2021-1135 ze dne 11. října 2021 a č. j. 5 To 112/2021-1143 ze dne 10. listopadu 2021 porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na právní pomoc zaručené čl. 37 odst. 2 Listiny.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Předmětem přezkumu Ústavního soudu je otázka hrazení nákladů poškozených spojených s jejich účastí v trestním řízení. Stěžovatelé namítají, že napadená rozhodnutí, zamítající jejich žádost o adekvátní uhrazení nákladů jejich zmocněnce neodpovídají požadavkům kladeným předchozím nálezem Ústavního soudu v jejich věci a porušují jejich práva. Jmenovitě mají napadená usnesení porušovat jejich právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a dle čl. 90 Ústavy ČR (dále jen „Ústava“) a právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Současně mají porušovat princip právní jistoty a legitimního očekávání dle čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny a také právo na ochranu majetku dle čl. 11 Listiny a čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu se podává, že D. H. (dále „odsouzený“) byl v roce 2017 uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti a přečinem těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti. V nepovolené rychlosti narazil do automobilu, jehož řidič Z. K. na následky havárie namísto zemřel, spolujezdec byl vážně zraněn. Okresní soud v Jihlavě (dále „okresní soud“) uložil odsouzenému nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 14 měsíců a trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel v trvání 5 let.

3. Stěžovatelé jako poškození příbuzní zemřelého uplatnili v trestním řízení nároky na náhradu způsobené škody a újmy. Okresní soud uložil odsouzenému povinnost nahradit stěžovatelce 2) škodu ve výši 22 620,80 Kč jako náklady spojené s pohřbem. Stěžovatelka 2) byla stejně jako další poškození stěžovatelé se zbytkem svého nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Okresní soud nároky poškozených v obecné rovině zcela uznal, ale zároveň upozornil, že fakticky má plnit pojišťovna, která však v trestním řízení nemá postavení účastníka a nemůže vysokým nárokům poškozených oponovat. Krajský soud v Brně (dále „krajský soud“) v roce 2018 zamítl odvolání podané odsouzeným i stěžovateli.

4. Stěžovatelé následně podali žalobu o zaplacení částky 5 950 000 Kč s příslušenstvím jako nemajetkové újmy představující odškodnění duševních útrap spojených s úmrtím jejich příbuzného. Jako žalovanou označili Generali Českou pojišťovnu, a.s., u níž byl odsouzený pojištěn (dále „pojistitelka“). Rozsudkem ze dne 7. 3. 2019, č. j. 28 C 114/2018-152 uložil Obvodní soud pro Prahu 2 (dále „obvodní soud“) pojistitelce zaplatit částku 150 000 Kč s příslušenstvím stěžovatelům 4) a 5), částku 100 000 Kč s příslušenstvím stěžovatelům 6) a 7), částku 50 000 Kč s příslušenstvím stěžovatelce 8) a povinnost jim zaplatit náklady řízení ve výši 100 067 Kč. Nároky ostatních stěžovatelů zamítl a neúspěšným stěžovatelům uložil zaplatit náklady řízení pojistitelky ve výši 2 100 Kč. Na základě tohoto rozsudku pojistitelka uhradila pojistné plnění.

5. Dne 23. 5. 2019 uložil okresní soud odsouzenému v adhezním řízení povinnost nahradit poškozeným náklady vzniklé přibráním zmocněnce dle § 154 odst. 2 a § 155 odst. 4 trestního řádu. Stěžovatelce 1) a stěžovateli 3) jednotlivě přiznal náklady ve výši 32 673 Kč; stěžovatelce 2) ve výši 40 478 Kč a zbylým stěžovatelům jednotlivě náklady ve výši ve výši 26 204 Kč.

6. Ke stížnosti odsouzeného krajský soud téhož roku tato usnesení zrušil a nově rozhodl. Stěžovatelce 2) přiznal náklady ve výši 9 273 Kč za snížený počet úkonů právní služby; zbylým stěžovatelům jednotlivě náklady ve výši 1 815 Kč za jeden úkon. Uvedl, že úkony

právní služby zmocněnce k rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy nevedly, neboť nároky poškozených nebyly dostatečně prokázány. Vyúčtované úkony nebyly tedy potřebné k účelnému uplatnění nároků.

7. Zmíněná usnesení krajského soudu zrušil Ústavní soud nálezem sp. zn. IV. ÚS 3555/19 ze dne 28. 7. 2020 (N 156/101 SbNU 89). Dospěl k závěru, že se přičily § 154 trestního řádu a dále vykazovaly znaky libovůle, neboť z nich nebyly patrné důvody přiznání náhrad v konkrétní výši. Stěžovatelce 2) byl nárok na náhradu újmy zčásti přiznán, a proto nepřislušelo krajskému soudu, aby posuzoval, zda složitost řízení nebo uplatnění nároku poškozeného vyžadovaly přibrání zmocněnce. Krajský soud měl povinnost jí přiznat náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce zcela. Nesouhlasil-li s hodnocením okresního soudu, že zmocněnec požadované úkony skutečně provedl, měl svůj závěr pečlivě odůvodnit. Ani u zbývajících stěžovatelů krajský soud nijak blíže nevysvětlil, proč přiznal náhradu za požadované úkony právní služby jen zčásti, nebo zda ji přiměřeně snížil z důvodů zvláštního zřetele hodných ve smyslu § 154 odst. 2 trestního řádu. Ústavní soud uzavřel, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy.

8. Krajský soud usneseními z roku 2020 vydanými v reakci na nález Ústavního soudu zrušil rozhodnutí okresního soudu z roku 2019 a uložil mu, aby ve věci nově rozhodl na základě doplněného dokazování. Okresní soud měl především objasnit, co bylo plněno pojistitelkou na základě rozsudku obvodního soudu.

9. Okresní soud usneseními ze dne 30. 3. 2021, č.j. 1 T 51/2016-948, č. j. 1 T 51/2016-954, č. j. 1 T 51/2016-960, č. j. 1 T 51/2016-966, č. j. 1 T 51/2016-972, č. j. 1 T 51/2016-978, č. j. 1 T 51/2016-984, č. j. 1 T 51/2016-990, č. j. 1 T 51/2016-996, č. j. 1 T 51/2016-1002, č. j. 1 T 51/2016-1009 a č. j. 1 T 51/2016-1016 nově rozhodl o povinnosti odsouzeného nahradit stěžovatelům náklady vzniklé přibráním zmocněnce. V případě stěžovatelů 3) až 12) je vyčíslil na 22 876 Kč, zatímco v případě stěžovatelky 2) dosahovaly výše 36 318 Kč a v případě stěžovatelů 1) a 3) výše 28 381 Kč. Okresní soud opětovně přezkoumal návrhy zmocněnce, porovnal je s obsahem trestního spisu a zprávy pojistitelky. Protože pojistitelka plnila až po právní moci rozhodnutí krajského soudu, byla už vina odsouzeného vyslovena soudem a nemohlo dojít ke dvojímu plnění. Vina byla dána zcela na straně odsouzeného, jednalo se o trestný čin v kvalifikované skutkové podstatě, není důvod pochybovat o tom, že by povaha věci či okolnosti případu představovaly překážku v uplatnění § 154 odst. 2 trestního řádu.

10. Napadenými usneseními krajský soud zrušil rozhodnutí okresního soudu a zamítl návrh stěžovatelů na úhradu nákladů souvisejících s jejich účastí v trestním řízení s výjimkou stěžovatelky 2), jíž přiznal náhradu ve výši 23 350,58 Kč. Okresní soud se podle něj nedostatečně zabýval otázkou, zda úkony právní služby vyúčtované zmocněncem sloužily poškozeným k účelnému uplatnění jejich nároků. O povinnosti odsouzeného zaplatit náhradu škody bylo pravomocně rozhodnuto pouze u stěžovatelky 2), ostatní byli odkázáni na občanskoprávní řízení. Krajský soud dále zpochybnil účelnost řady úkonů, neboť se mj. kryly s úkony už hrazenými pojistitelkou. Závěrem připomenul judikaturu Ústavního soudu ohledně nezbytnosti vážení, zda odměna nepřesahuje rozumnou míru účelnosti, kterou je třeba poměřovat s výší přiznané náhrady újmy. Došlo podle něj k extrémnímu nepoměru mezi zmocněncem vyúčtovanými náklady poškozených v souvislosti s jejich účastí v trestním řízení a přiznanou náhradou škody.

II. Argumentace stěžovatelů

11. Stěžovatelé vysvětlují, že náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení je třeba posuzovat v širším rozsahu než náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu újmy. Domnívají se, že nepřiznání náhrady nákladů poškozeného představuje dle zákonodárce výjimečný postup, a to i v případech, kdy soudy odkáží poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní řízení. Jediným kritériem pro takové posouzení však nemůže být samotná úspěšnost poškozeného ve snaze o uznání nároku v adhezním řízení, jinak by § 154 odst. 2 trestního řádu pozbyl význam. V jejich případě není naplněna ani jedna z negativních podmínek dle tohoto ustanovení, tzn. povaha věci a okolnosti případu, pro něž by jim náklady vniklé přibráním zmocněnce nemohly být přiznány.

12. Dále stěžovatelé namítají, že se krajský soud nevyrovnal s judikaturou Nejvyššího soudu, dle níž náklady poškozeného vzniklé přibráním zmocněnce nelze řadit do nákladů, které by byly hrazeny pojišťovnou dle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla). Rozhodnutí je prosto bližšího odůvodnění a jako takové je nepřezkoumatelné. Ve výsledku jsou poškození stěžovatelé sankcionováni za svůj procesní postup v trestním řízení.

III. Vyjádření k ústavní stížnosti

13. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o Ústavním soudu“), zaslala ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi řízení. Krajský soud ve svém vyjádření stručně odkázal na odůvodnění napadených usnesení. Z toho důvodu ani Ústavní soud nezasílal jeho vyjádření stěžovatelům k replice.

IV. Upuštění od ústního jednání

14. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání. Dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a podání stěžovatelů. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti. Dospěl k závěru, že proti napadeným soudním rozhodnutím byla ústavní stížnost podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž byla tato soudní rozhodnutí vydána, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

VI. 1) Obecná východiska

16. Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy), nikoli běžné zákonnosti. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li porušení základního práva nebo svobody.

17. Ve věcech náhrady nákladů poškozených se bez dalšího neuplatní omezení ústavního přezkumu tzv. bagatelních a „nákladových“ věcí, neboť tato náhrada nepředstavuje pouze příslušenství pohledávky, již poškozený v adhezním řízení uplatňuje, ale samostatný nárok poškozených, který slouží k zajištění jejich veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení [nález sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.), bod 73, nález sp. zn. I. ÚS 825/20 ze dne 29. 9. 2020, bod 21 či nález sp. zn. III. ÚS 2842/20 ze dne 24. 11. 2020, bod 13].

18. Ústavní soud už v minulosti rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatelů vyhovujícím nálezem sp. zn. IV. ÚS 3555/19 ze dne 28. 7. 2020, proto na tomto místě odkazuje na obecná východiska už jednou vymezená, jež doplní o další relevantní obecné zásady. V nyní posuzované věci je totiž zároveň nutno obrátit pozornost k náhradě nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, nárokovaných poškozenými současně vůči pojišťovně a rovněž v adhezním řízení.

19. Ústavní soud v několika usneseních odmítl ústavní stížnost poškozených, jimž byla v trestním řízení ponížena náhrada nákladů vzniklých přibráním zmocněnce ve světle skutečnosti, že jim byly náklady právního zastoupení hrazeny pojišťovnou. Takovéto závěry považoval Ústavní soud za racionální, opodstatněné, nepředstavující extrémní rozpor s principy spravedlnosti (např. usnesení sp. zn. I. ÚS 1020/18 ze dne 22. 5. 2018, sp. zn. III. ÚS 1021/18 ze dne 17. 4. 2018 či sp. zn. II. ÚS 1022/18 ze dne 28. 3. 2018).

20. Konkurencí nároků na náhradu nákladů spojených s právním zastoupením se zabýval rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 25 Cdo 4112/2017. Dospěl k závěru, že je nutné tyto nároky – vůči škůdci a vůči pojišťovně – důsledně odlišovat. Podle § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla má pojištěný nárok na úhradu účelně vynaložených nákladů spojených s právním zastoupením při uplatňování nároků dle § 6 odst. 1 písm. a) tohoto zákona, tedy způsobených újmou vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením. Dle Nejvyššího soudu je charakter nákladů ve smyslu § 6 odst. 2 písm. d) tohoto zákona třeba vyložit jako účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojišťovně, nikoli náklady vynaložené v adhezním řízení proti škůdci. Shodně je charakter uvedených nákladů vyložen v komentáři zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, Praha: C. H. Beck 2012, autorů Jandová L., Vojtek P., str. 119-120.

21. Tyto závěry potvrdil Nejvyšší soud i v navazující judikatuře (např. rozsudek ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 25 Cdo 5644/2017 či ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. 25 Cdo 2049/2018). Ústavní soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost ústavní stížnosti brojící proti těmto rozsudkům. Uvedl, že Nejvyšší soud z ústavněprávního hlediska nepochybil, když uzavřel, že náklady stěžovatelů na právní zastoupení v adhezním řízení není možné

podřadit pod § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (usnesení sp. zn. II. ÚS 2605/18 ze dne 27. 9. 2019 či sp. zn. III. ÚS 885/19 ze dne 6. 4. 2021).

22. Je rovněž nezbytné, aby Ústavní soud připomenul dikci aplikovaných ustanovení trestního řádu. V § 154 odst. 1 trestního řádu je stanoveno, že byl-li poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, nahradí odsouzený poškozenému „náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce.“ Ustanovení § 154 odst. 2 trestního řádu navíc rozšiřuje náhradu nákladů poškozeného i nad rámec nákladů účelně vynaložených k uplatnění nároku, a to na náhradu nákladů, které mu vznikly vůbec v souvislosti s účastí na trestním řízení, i když žádný nárok v adhezním řízení neuplatnil (nález sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017 či Šámal, P., Škvain, P. Komentář k § 154 odst. 2. In: Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1853-1855 nebo Šámal, P., Zetulová, J., Růžička, M.: Oběti trestných činů. In: Gřivna, T., Šámal, P., Válková, H. a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 504).

VI. 2) Aplikace obecných východisek na projednávaný případ

23. V projednávané věci krajský soud původně přiznal stěžovatelům v roce 2019 náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce jednotlivě ve výši 1 815 Kč, stěžovatelce 2) přiznal náhradu ve výši 9 273 Kč. Po nález Ústavního soudu krajský soud návrh stěžovatelů na úhradu těchto nákladů zamítl s výjimkou stěžovatelky 2), jíž přiznal 23 350,58 Kč. Své rozhodnutí v obecné rovině opřel o dva argumenty, účelnost jednotlivých nákladů a skutečnost, že pojistitelka už uhradila stěžovatelům náklady právního zastoupení za tři úkony právní služby (ve výši 13 140 Kč – 26 100 Kč v závislosti na výši pojistitelkou přiznaného odškodnění nemajetkové újmy).

24. Ani jeden z těchto argumentů není z ústavněprávního hlediska udržitelný. Napadená rozhodnutí v prvé řadě stírají rozdíly mezi § 154 odst. 1 a odst. 2 trestního řádu. Tato ustanovení zakládají dva odlišné nároky – náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody a náhradu nákladů souvisejících s účastí poškozeného v trestním řízení. V případě druhého nároku, který připadá v úvahu u 11 „neúspěšných“ stěžovatelů, není kritérium účelnosti vůbec použitelné. Přesto na základě tohoto kritéria krajský soud odmítl uznat některé náklady. Dané odůvodnění nemá ve formulaci § 154 odst. 2 trestního řádu oporu, čímž se krajský soud dopustil libovůle v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny. Místo toho dává toto ustanovení prostor zvažovat povinnost odsouzeného uhradit náklady související s účastí stěžovatelů v trestním řízení, nebrání-li tomu povaha věci a okolností případu. Tímto směrem se ale úvahy rozhodnutí neubírají. Výsledkem je, že s výjimkou stěžovatelky 2) není přiznána stěžovatelům náhrada nákladů souvisejících s jejich účastí v trestním řízení vůbec, byť je zmocněnec zastupoval a provázel od přípravného řízení až k řízení odvolacímu (opakovaně).

25. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že zmocněnec poškozených hraje v trestním řízení širší roli než jen k vymožení náhrady škody. Účast poškozených v trestním řízení má již sama o sobě satisfakční funkci, i kdyby neuplatnili žádný nárok v adhezním řízení (nález sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017 či sp. zn. III. ÚS 2842/20 ze dne 24. 11. 2020). Mohou využívat řadu oprávnění dle § 43 trestního řádu, jejichž

smysl spočívá v co nejrychlejší nastolení právní jistoty všech dotčených osob a minimalizaci škodlivých účinků viktimizace [nález sp. zn. III. ÚS 3439/17 ze dne 2. 4. 2019 (N 47/93 SbNU 143)]. Zmocněnec ztělesňuje pro poškozené i psychickou podporu nebo alespoň jim ulehčuje ne vždy lehkou pouť trestním řízením [(nález sp. zn. II. ÚS 289/12 ze dne 9. 10. 2012 (N 170/67 SbNU 83))].

26. Zmocněnec je poškozeným oporou v situaci, již si nevybrali, do níž se dostali proti vlastní vůli. Tato východiska zohledňuje právě § 154 odst. 2 trestního řádu, který by měl poškozeným umožnit minimalizaci dalších nákladů vzniklých s uplatňováním jejich práv v trestním řízení. Upření náhrady těchto nákladů z důvodu jejich neúčelnosti je v rozporu s § 154 odst. 2 trestního řádu i s právem na právní pomoc zaručeným čl. 37 odst. 2 Listiny.

27. Krajský soud dále vysvětlil, že přihlíží ke všem okolnostem způsobilým pro rozhodnutí o nákladech, a vyšel z toho, že většinově poškozeným nebyla přiznána žádná náhrada škody. Ani toto kritérium však neobstojí. Moderovat výši náhrady nákladů lze dle § 154 odst. 2 trestního řádu pouze na základě povahy věci či okolnosti případu. K tomu může dojít jen za výjimečných skutkových okolností [nález sp. zn. I. ÚS 1397/14 ze dne 19. 2. 2015 (N 38/76 SbNU 515)]. Určitě k tomuto kroku nelze přistoupit na základě výše přiznané náhrady škody, neboť norma obsažená v § 154 odst. 2 trestního řádu umožňuje rozhodnout o náhradě nákladů, aniž by byla poškozeným přiznána jakákoli náhrada škody. Krajským soudem poskytnuté odůvodnění popírá text příslušného ustanovení a vrací trestní řád před novelu provedenou zákonem č. 283/2004 Sb., kdy nárok na náhradu nákladů byl podmíněn přiznáním náhrady škody.

28. Vzhledem k částečnému přiznání náhrady škody stěžovatelce 2) bylo u ní jediné možné zvažovat kritérium účelnosti potřebných nákladů dle § 154 odst. 1 trestního řádu. V jejím případě však neobstojí argument poukazující na úhradu nákladů právního zastoupení pojistitelkou. Ze systematického čtení § 6 odst. 2 zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, z judikatury Nejvyššího soudu i z doktríny vyplývá, že pojišťovna hradí účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků podle zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Pojišťovna nemůže ovlivňovat průběh adhezního řízení, jedná se o dvě samostatná řízení. Pokud by se měly náhrady nákladů mezi nimi započítávat, stavělo by to poškozené před dilema, v jakém řízení své nároky vůbec uplatňovat.

29. Ústavní soud nemůže vyloučit možnost, že v adhezním řízení soudy dílčím způsobem zohlední, nakoříc duplicitní byly úkony právní služby právního zastoupení v obou typech řízení. V této souvislosti lze připomenout judikaturu Ústavního soudu, dle níž by obecné soudy měly při zkoumání účelnosti vynaložených nákladů přihlídnout i k tomu, aby nebyl nadměrně umocněn postih pachatele trestného činu (nález sp. zn. III. ÚS 1255/18 ze dne 3. 11. 2020). Nicméně ve výše uvedených usneseních Ústavního soudu postupujících touto cestou (sub 19) nikdy nedošlo k tomu, že by poškozeným nebyla přiznána náhrada nákladů právního zastoupení vůbec, jak se stalo v projednávané věci s výjimkou stěžovatelky 2).

VII. Závěry

30. Výklad krajského soudu se příčí textu i účelu § 154 odst. 2 trestního řádu a neobstojí ani z hlediska zásad spravedlivého procesu a práva na právní pomoc. Snížením náhrady nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku stěžovatelky 2) a nákladů souvisejících

s účastí zbylých stěžovatelů v trestním řízení s odkazem na jejich neúčelnost a na jejich vymožení v řízení s pojistitelkou vedlo k porušení základního práva stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a práva na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny. Stalo se tak postupem porušujícím čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť krajský soud nerespektoval tzv. nosné důvody odůvodnění dříve vyneseného nálezu ve věci stěžovatelů.

31. Z těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelů a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená usnesení krajského soudu.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 1. března 2023

Tomáš Lichovník
předseda senátu